

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ДЕРЖАВИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

STRATEGIC ORIENTATIONS OF THE STATE FOR ENSURING THE DEVELOPMENT OF THE INFORMATION SPHERE OF THE ECONOMY OF UKRAINE

В статті обґрунтована доцільність та формалізована змістовність удосконалення й активізації стратегічних орієнтирів державної політики розвитку інформаційної сфери економіки. Обґрунтована доцільність і формалізована змістовність авторського підходу до концептуалізації стратегії забезпечення розвитку інформаційної сфери економіки України, яка являє собою цілеорієнтовану систему, передбачає використання комплексу пріоритетів, завдань і стратегічних напрямів (створення умов зростання інформаційної індустрії; підтримка наукових досліджень; поліпшення доступу до інформаційної інфраструктури; розвиток інформаційних систем і формування інформаційних ресурсів в інтересах держави; удосконалення вітчизняного законодавства; забезпечення безпеки та захисту інформації) як науково обґрунтованого теоретико-методологічного базису управління інформаційною сферою національної економіки.

Ключові слова: інформаційна сфера, державна політика, розвиток, забезпечення, національна економіка, стратегія.

В статье обоснована целесообразность и формализованная содержательность совершенствования и активизации стратегических ориентиров государственной политики развития информационной сферы экономики. Обоснована целесообразность и формализованная содержательность авторского подхода к концептуализации стратегии обеспечения развития информационной сферы экономики Украины, которая представляет собой целенаправленную систему, предусматривает использование комплекса приоритетов,

задач и стратегических направлений (создание рост информационной индустрии, поддержка научных исследований, улучшения доступа к информационной инфраструктуре, развитие информационных систем и формирование информационных ресурсов в интересах государства, совершенствование отечественного законодательства, обеспечение безопасности и защиты информации) как научно обоснованного теоретико-методологического базиса управления информационной сферой национальной экономики.

Ключевые слова: информационная сфера, государственная политика, развитие, обеспечение, национальная экономика, стратегия.

The article substantiates the expediency and formalizes the content of improving and intensifying the strategic guidelines of the state policy of development of the information sphere of the economy. Substantiated expediency and formalized content of the author's approach to the conceptualization of the strategy for the development of the information sphere of Ukraine's economy, which is a goal-oriented system, involves the use of a set of priorities, tasks and strategic directions (creating conditions for information industry growth; information systems and the formation of information resources in the interests of the state, improvement of domestic legislation, security and protection of information) as a scientifically sound theoretical and methodological basis for managing the information sphere of the national economy.

Key words: information sphere, state policy, development, provision, national economy, strategy.

УДК 351:007:65.01(477)

Федоренко А.Є.

к.е.н., доцент

Чернігівський національний технологічний університет

Постановка проблеми. Стратегія розвитку інформаційної сфери економіки є основою стратегічного планування, яке формує комплекс заходів, пов'язаних з випуском нового виду інформаційної продукції, впровадженням і використанням нових технологій, розвитком збуту, організацією процесу виробництва інформації. Поняття стратегія первинно тлумачилось як мистецтво або наука ведення боєвих дій. Складність умов функціонування, швидкі темпи нарощення економічних показників, суспільна вага інформаційної сфери вітчизняної економіки формує запит на перегляд стратегічних пріоритетів її розвитку для забезпечення подальшого економічного зростання, максимізації ефективності, задоволення потреб суспільства в якісних інформаційних послугах та продуктах. Визначення довгострокової стратегії розвитку інформаційної сфери економіки є складним питанням, яке потребує реалізації заходів, прийомів для забезпечення економічного зрос-

тання, використовуючи систему генерації нових знань, конкурентні механізми, підприємницьку активізацію та державну підтримку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам стратегічного управління розвитком національної економіки, у тому числі в розрізі її інформаційної сфери присвячені наукові праці таких вітчизняних учених: О. Андрійко, Г. Атаманчук, І. Бачило, К. Беляков, А. Васильєв, Н. Глазунова, В. Іванов, В. Колпаков, В. Копилов, Б. Кормич, Л. Кузенко, О. Кузьменко, Б. Лазарєв, А. Макаренко, В. Малиновський, І. Онопчук, М. Томенко, В. Цимбалюк, М. Швець, Л. Шиманський, О. Ющик та інші.

Водночас відсутність комплексних досліджень особливостей формування виваженої, методологічно обґрунтованої стратегії розвитку інформаційної сфери з урахуванням розгортання цифровізації вітчизняної економіки та необхідності забезпечення її інформаційної безпеки визна-

чає гостру потребу подальших наукових розвідок щодо цієї проблеми.

Постановка завдання. Мета статті полягає в обґрунтуванні стратегічних векторів розвитку інформаційної сфери економіки України та розробці алгоритму формування і реалізації відповідної стратегії.

Виклад основного матеріалу дослідження. На нашу думку стратегію розвитку інформаційної сфери економіки необхідно розглядати як систему планових і прогнозованих дій спрямованих на використання повного інноваційно-технологічного циклу для досягнення поставлених цілей.

Суб'єкти господарювання можуть мати багато стратегій проте всі вони базуються на таких станах інформаційної сфери як:

- підтримка стабільного становища суб'єктів господарювання, яка найчастіше використовується інформаційною сферою і не передбачає нововведень;

- розвиток інформаційної сфери, пошук нових шляхів розвитку, створення інноваційно-інтегрованих об'єднаних інформаційно-комунікаційних структур, впровадження інноваційних підходів;

- переорієнтація і скорочення, яке базується на перегляді і невикористанні нераціональних складових інформаційної сфери;

- комбінування, яке передбачає поєднання вище наведених складових на різних етапах розвитку інформаційної сфери і функціонування [1].

Процес вибору стратегії повинен базуватись на визначенні місії, завдань, цілей, факторів які ставить перед собою інформаційна сфера (рис. 1).

Вибір стратегії розвитку інформаційної сфери економіки базується на обґрунтуванні тенденцій розвитку науки й техніки, переходу до нового технологічного укладу, аналізу та прогнозу динамічного оновлення продуктів і технологій у інформаційній сфері.

Для вибору стратегії розвитку інформаційної сфери економіки важливими виявляються такі фактори:

1. Співвідношення інвестиційної підтримки базових і пріоритетних напрямів інформаційної сфери.

2. Співвідношення між наявним та необхідним інтелектуальним ресурсом.

3. Рівень матеріально-технічної бази для підтримання інноваційної діяльності.

4. Співвідношення короткострокових і довгострокових цілей у процесі залучення інноваційної продукції [2–3].

Особливості стадії економічного розвитку, у якій знаходиться національна економіка, характеризується тим фактом, що цикл вина-

ходу і запуску інноваційних товарів або послуг скорочується день за днем. Життєвий цикл, який мав зазвичай тривати від 5 до 10 років, зараз різко скорочується.

Метою розвитку інформаційної сфери є одержання прибутку як від використання існуючих ресурсів, так і від задоволення існуючого або потенційного попиту на інформаційний ресурс. Інноваційний потенціал може також сприяти певним стратегіям, наприклад, посиленню ринкової позиції суб'єктів інформаційної сфери або забезпеченню поставок необхідних ресурсів. Однак для розвитку інформаційної сфери аналіз ринку є ключовою задачею у визначенні меж інновації, можливих інноваційних програм, технологій тощо.

Формулювання перспектив розвитку інформаційної сфери повинно включати опис попередньої стратегії, наприклад, досягнення переваги перед конкурентами у відношенні витрат, спеціалізації на розробці нових характеристик. Для визначення особливостей розвитку інформаційної сфери економіки надзвичайно важливим є систематизована обробка даних про ринок і ринкове середовище. Для розробки стратегії розвитку інформаційної сфери економіки необхідна наступна інформація:

- попит на інформацію і її річний обіг;
- державна політика щодо стандартів, податків, кредитування;
- рівень вітчизняного виробництва інноваційних інформаційних послуг;
- характеристики користувачів інформації – звички, доходи, а також практика [4].

Формування ідей розвитку інформаційної сфери економіки завжди проходять особливу процедуру і втілюються в закінчений бізнес-план; його обов'язковою частиною буде і бізнес-стратегія, інакше бізнес-план не матиме фінансування.

На рівні суб'єкта господарювання завжди паралельно відбуваються два процеси, завдяки яким визначається стратегія. Хід цих процесів – контрольований і неконтрольований. Контрольо-

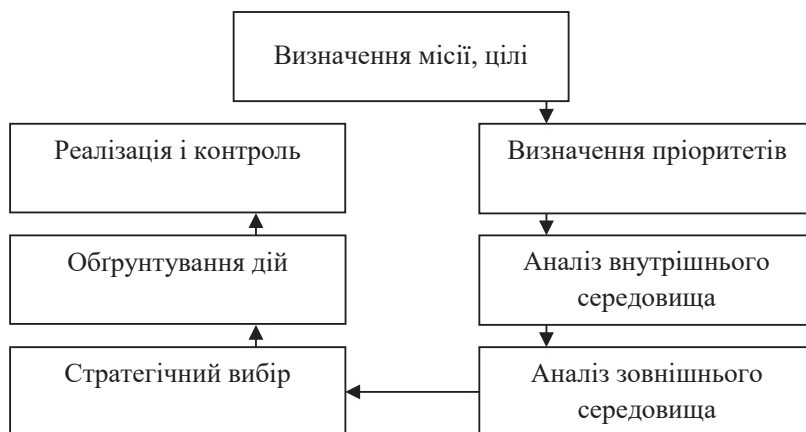

Рис. 1. Стадії процесу розробки стратегії розвитку інформаційної сфери економіки

ваний процес розробка стратегії – це свідомі дії, засновані на строгому аналізі даних про зростання ринку, розмір того або іншого сегменту, потреби споживачів, сильні і слабкі сторони конкурентів, розвиток тієї або іншої технології. Стратегія в цьому випадку виробляється в рамках окремого, обмеженого тимчасовими рамками проекту, а потім «спускається» у вигляді вказівок зверху вниз. Неконтрольовані процеси формування стратегій зароджуються в організації як результат повсякденної участі керівників, торгових агентів і фінансистів у визначенні пріоритетів і ухваленні інвестиційних рішень. Неконтрольовано стратегії виникають і тоді, коли керівництву необхідно вирішити проблему або використовувати можливості, які не були передбачені в процесі контрольованої розробки стратегій, на стадіях аналізу і планування. Якщо ж стратегія, що з'явилася в результаті неконтрольованого процесу, виявляється дієвою, її можна формалізувати, удосконалити і почати застосовувати: таким чином неконтрольована стратегія перетворюється на контрольовану.

Стратегія – це не проста послідовність двох етапів: розробки і реалізації, а й динаміка. Більшість суб'єктів господарювання бажають з самого початку визначити напрям свого курсу. Дослідження показують, що з усіх успішно працюючих суб'єктів господарювання 90% створювалися так: спочатку засновники обирали якусь стратегію, а потім виявлялося, що для досягнення успіху стратегію необхідно змінити. Успішні підприємства можуть собі дозволити вкладати гроші в нову стратегію після того, як з'ясується, що первинна стратегія була помилковою. Неконтрольований процес формування стратегії полягає у тому, що ви починаєте розбиратися в тому, що ефективно, а що ні, і хоча ваші дії не мають систематичного характеру, необхідно шукати життєздатну послідовну систему [5]. Досвідчені управлінці виявлять життєздатні схеми, які буде покладено в основу майбутньої стратегії розвитку інформаційної сфери економіки (табл. 1).

Розробляючи і реалізуючи стратегію, варто приділяти особливу увагу процесам формування

стратегії й розподілу ресурсів. Ефективність того або іншого процесу розробки стратегії залежить від тих умов, в яких в даний момент знаходиться сфера.

Зазвичай контрольовані процеси розробки стратегій складаються з чотирьох етапів:

- на першому етапі планується успіх реалізації майбутньої інновації. Ці припущення можуть будуватися на якісній теорії, однак найчастіше вони ґрунтуються на минулому досвіді;
- на другому етапі здійснюються фінансові прогнози, виходячи з таких припущень;
- на третьому – схвалюється або відхиляється проект з врахуванням зроблених прогнозів;
- на четвертому – починається реалізація стратегії.

Успішний розвиток інформаційної сфери економіки може базуватись на таких стратегіях:

1. Ринкова (визначення видів інноваційної продукції інформаційної сфери, які планується випускати на внутрішньому або зовнішньому ринках);
2. Розширення (розширення інформаційної інфраструктури);
3. Нововведення (постійне оновлення асортименту, номенклатури, організаційних рішень);
4. Конкурентна (підвищення рівня якості, індивідуальності інформаційних ресурсів, послуг).

Кожна представлена стратегія повинна пристосовуватися до умов, які змінюються. В наш час стратегічне управління в інформаційній сфері в явній формі практично не застосовується. Матриця можливостей «СПЕЙС» є засобом для визначення оцінки факторів які впливають на вибір стратегії розвитку інформаційної сфери економіки. Для побудови матриці спочатку необхідно здійснити SPACE аналіз, тобто аналіз середовища функціонування інформаційної сфери для існуючої стратегії навіть якщо воно не здійснює стратегічного планування. Оцінку можливостей визначимо матричним способом з врахуванням ймовірності використання можливостей.

Використаємо SPACE аналіз середовища функціонування інформаційної сфери для визначення стратегій на основі сильних, слабких сторін, погроз і можливостей. Для побудови SPACE

Таблиця 1

Стратегії інтенсивного росту (розвитку інформаційної сфери)

	Існуючий	Новий
Існуючий	<p>Стратегія проникнення на ринок</p> <ul style="list-style-type: none"> – стимулювання обсягів; – залучення нових споживачів інформаційних ресурсів; – реалізація більшої частки інформації на існуючих ринках 	<p>Стратегія розвитку ринку</p> <ul style="list-style-type: none"> – реалізація інформації на нових ринках; – залучення нових сегментів ринку; нові канали розповсюдження; – створення нових ринків на основі співробітництва
Новий	<p>Стратегія розвитку продукції</p> <ul style="list-style-type: none"> – покращення якості інформаційних ресурсів і їх реалізація на існуючих ринках; – розробка нових властивостей, функцій інформаційних ресурсів; – розширення асортиментної політики інформаційних ресурсів 	<p>Стратегія диверсифікації</p> <ul style="list-style-type: none"> – розвиток додаткових сфер діяльності в інформаційній сфері; – горизонтальна диверсифікація; – конгломеративна диверсифікація

матриці доцільно використати такі показники: фінансова складова; конкурентні переваги; стабільність середовища; виробничі потужності. Всі показники повинні оцінюватись експертами за 10-ти бальною шкалою [4] (табл. 2).

Стратегії розвитку інформаційної сфери економіки повинні включати специфічні або локальні принципи: забезпечення оптимальної пропорційності на основі виділення провідних ланок; єдності та комплексності прогнозів, стратегічних програм і планів; єдності процесу розробки, забезпечення можливості виконання і контролю виконання програм і планів.

На основі міжнародного досвіду можна виділити три види стратегій розвитку інформаційної сфери економіки:

- стратегія перенесення, використання іноземного досвіду організації та впровадження інновацій у власних підприємствах, галузях, країні;
- стратегія запозичення, використання нових видів інформаційних технологій, які раніше використовувались в інших країнах;
- стратегія нарощування, використовується власний інтелектуальний ресурс, залучаються іноземні фахівці.

Саме стратегія нарощування може бути ефективною для розвитку інформаційної сфери економіки і сприятиме інтеграції науки та інформаційної сфери. Нова стратегія розвитку інформаційної сфери економіки не може здійснюватися шляхом відтворення старої політики розвитку науково-технічного прогресу. Основним завданням є розробка і впровадження (через програми, проекти, стратегії) нових мотиваційних системи інноваційного процесу, забезпечення комерціалізації та

ринкового попиту на інноваційну продукцію інформаційної сфери. Потрібно враховувати економічний, національно-стратегічний, геополітичний, демографічний та інші аспекти реалізації інноваційних процесів в інформаційній сфері, що передбачає забезпечення оптимального зв'язку кредитної, фінансової, інформаційної та інноваційної політики. Ефективне використання можливостей інформаційної сфери є суттєвим важелем стабілізації та розвитку національної економіки. Мінливість інтеграційних процесів, жорстка конкуренція на ринках інформаційних технологій, а також соціально-економічні реалії України спонукають до розробки завдань щодо розвитку, реформування і підвищення ефективності функціонування інформаційної сфери економіки. Набуті наукові результати утворили фундамент для розроблення системної моделі формування та прийняття стратегії забезпечення розвитку інформаційної сфери економіки України (рис. 2) і визначення тих проблемних питань теоретико-методологічного й науково-прикладного характеру, які вимагають негайного вирішення.

Запропоновано до завдань стратегії розвитку інформаційної сфери економіки України віднести:

- 1) економічний напрям: розробка дієвих організаційно-економічних системи забезпечення розвитку інформаційної сфери; впровадження наукових та технологічних інновацій, підвищення ефективності інформаційної сфери; активізація інвестиційної політики та державної підтримки розвитку інформаційної сфери; інтеграція соціально-економічних реформ з інноваційною політикою в країні;
- 2) соціальний напрям: розвиток науково-освітнього сектора, зростання інтелектуального

Таблиця 2

Матриця для аналізу середовища функціонування інформаційної сфери

Внутрішня стратегічна позиція	Зовнішня стратегічна позиція
Фінансова складова	Стабільність середовища
1. Система кредитування	1. Наявність ресурсної бази
2. Платоспроможність	2. Стабільність постачальників
3. Власні фінансові ресурси	3. Стабільність кадрового забезпечення
4. Ліквідність	4. Стан попиту
5. Резервні фонди	5. Стабільні зв'язки з іншими структурами національної економіки
6. Стан заборгованості	6. Стан зовнішньо-економічних відносин
7. Державні фінансові пільги	7. Стабільність законодавства
Середня оцінка	Середня оцінка
Конкурентні переваги	Виробничі потужності
1. Статус підприємств інформаційної сфери	1. Стабільність виробництва
2. Задоволення потреб	2. Можливість розширення виробництва
3. Якість інформації	3. Можливість використання економічних джерел енергії
4. Ціна	4. Можливість використання інноваційної складової
5. Стимулювання працівників	5. Можливість залучення інтелектуальних ресурсів
6. Кваліфіковані працівники	6. Значний досвід
7. Канали збуту	7. Стан матеріально-технічної бази
Середня оцінка	Середня оцінка
Оцінка за внутрішньою позицією	Оцінка за зовнішньою позицією

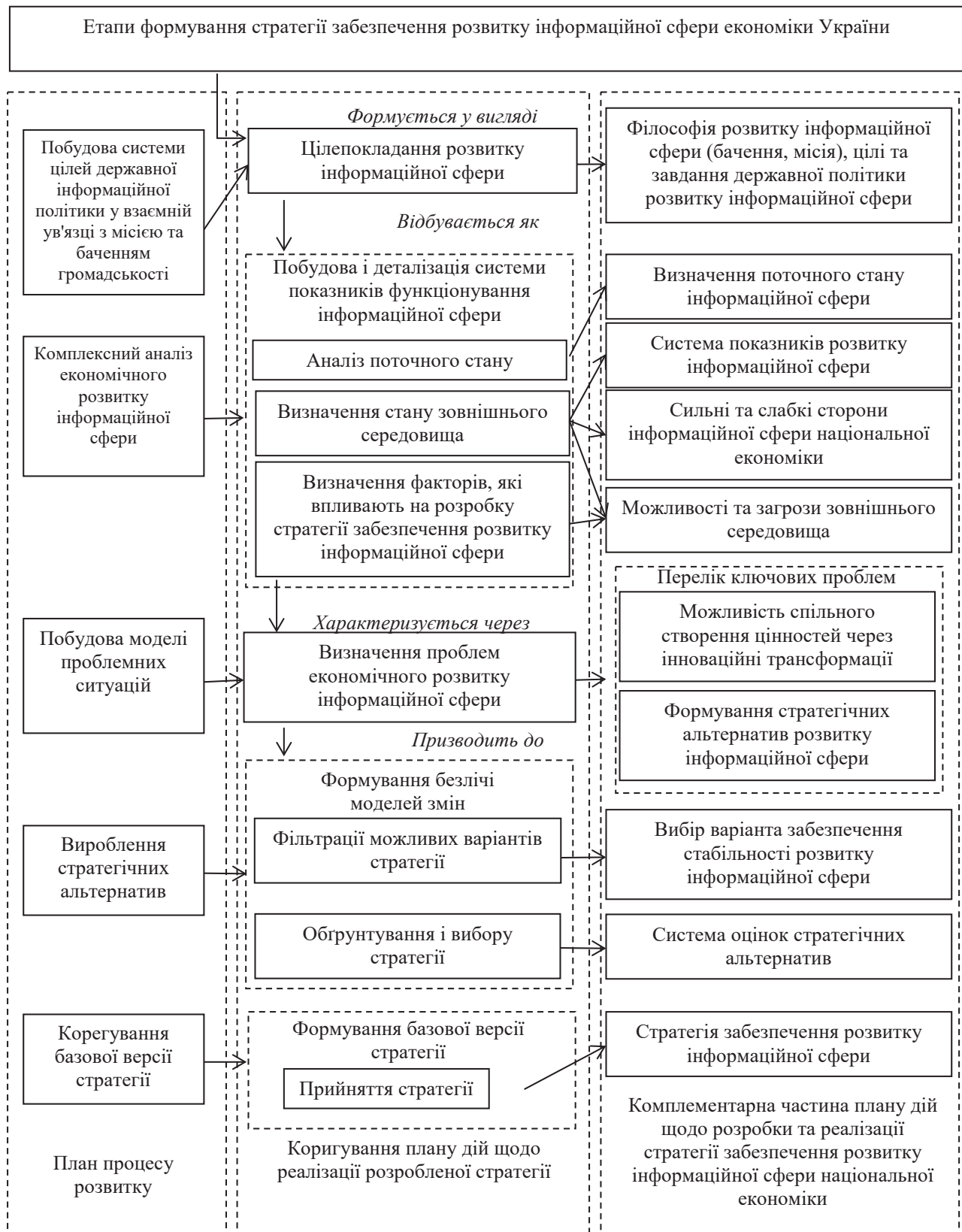

Рис. 2. Системна модель розробки та прийняття стратегії забезпечення розвитку інформаційної сфери економіки України

ресурсу; стимулювання висококваліфікованих кадрів, які зайняті в інформаційній сфері; модернізація системи використання інтелектуальних ресурсів;

3) виробничо-управлінський напрям: підвищення конкурентоспроможності та якості вітчизняної техніки; підтримка розвитку вітчизняного ринку техніки і технологій; налагодження системи комерціалізації інноваційної продукції інформаційної сфери.

У результаті проведеного дослідження було виділено три стратегічних напрями для забезпечення ресурсно-технологічного оновлення інформаційної сфери економіки [3–5]:

– застосування технологій, які забезпечують здешевлення виробленої інформаційної продукції, без втрат її якості;

– застосування технологій, які сприяють підвищенню якості продукції інформаційної сфери;

– реалізація технологій та засобів, які забезпечують виробництво інноваційної продукції та гарантують соціально-економічну безпеку економіки.

У свою чергу, розвиток інформаційної сфери економіки потребує великої підтримки зі сторони держави та належного фінансування, що є важливим під час виходу на ринок інформаційної науково-технічної продукції, а також конкурування з іноземними аналогами. Особливо це стосується імпорту техніки, програмного забезпечення. Фінансування наукових розробок для інформаційної сфери потрібно проводити на всіх стадіях інноваційного процесу, тому що впровадження даних у інформаційну сферу повинно стимулювати попит на розробки саме вітчизняних наукових установ. Функціонування інформаційної сфери в умовах невизначеності обґрунтованої ціни на наукову продукцію і законодавчого забезпечення цього питання не сприяє процесу реалізації інновацій. У той же час вивчення світового досвіду стимулювання інноваційної діяльності свідчить, що значення інноваційної складової в розвитку економік іноземних

держав постійно посилюється, а активізація інноваційної діяльності ними всебічно підтримується.

Висновки з проведеного дослідження. Обґрунтована доцільність і формалізована змістовність авторського підходу до концептуалізації стратегії забезпечення розвитку інформаційної сфери економіки України, яка являє собою цілеорієнтовану систему, передбачає використання комплексу пріоритетів, завдань і стратегічних напрямів (створення умов зростання інформаційної індустрії; підтримка наукових досліджень; поліпшення доступу до інформаційної інфраструктури; розвиток інформаційних систем і формування інформаційних ресурсів в інтересах держави; удосконалення вітчизняного законодавства; забезпечення безпеки та захисту інформації) як науково обґрунтованого теоретико-методологічного базису управління інформаційною сферою національної економіки. Важливою особливістю представлених методологічних засад є розробка заходів щодо ефективності функціонування інформаційної сфери в умовах глобалізації та євроінтеграції.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дубов Д.В. Інформаційне суспільство в Україні: Глобальні виклики та національні можливості / Д.В. Дубов, М.А. Ожеван, С.Л. Гнатюк. К.: НІСД, 2010. 64 с.
2. Концепція інформаційної безпеки: Проект. URL: http://mip.gov.ua/done_img/d/30-project_08_06_15.pdf
3. Концепція сталого розвитку України : Проект / [наук. кер. розроб. : В.П. Кухар, Б.М. Данилишин; заг. кер: Б.Є. Патон, Ю.І. Самойленко, І.О. Заєць]. К.: [Б/в], 2000. 18 с.
4. Петраков С.І. Моделі державного регулювання інформаційної сфери: Закордонний досвід. Актуальні проблеми державного управління. 2011. № 1. С. 361–370.
5. Череп А.В. Управління інноваційними процесами на підприємстві: сучасні підходи та перспективи. Формування ринкових відносин в Україні: збірник наукових праць. 2014. № 4. С. 43–46.